

PARTICULARITĂȚILE FUNCȚIONĂRII INSTITUȚIILOR EDUCAȚIONALE CU PROFIL AGRAR ÎN CONDIȚIILE TRANSFORMĂRIILOR DE PIAȚĂ

Constantin NESTERENCO,
doctor în pedagogie, conferențiar universitar,
Colegiul Tehnic Agricol din Soroca

SUMMARY

The issue of the objective necessity of including the agricultural educational institutions into the market is discussed in the article. The managerial peculiarities of these institutions in the present-day economy are also touched upon. The author specifies some ways of improving the given situation.

124

Administrarea Publică, nr. 2-3, 2010

Introducere. Necesitatea obiectivă de a include instituțiile educaționale cu profil agrar în mediul de piață este determinată de trecerea țării de la economia planificată și de la relațiile economice administrative de repartizare la sistemul relațiilor de piață. În același timp, învățământul, după natura sa, nu se poate dezvolta numai în baza principiilor de comerț, fapt confirmat de experiența mondială. Alături de știință, cultură și asistența medicală, învățământul se referă la sectorul necomercial, a cărui esență economică constă în predestinația sa specifică în economia de piață: satisfacerea necesității populației, preponderent pentru binele societății. Aceste domenii fac parte din sfera bugetară, deoarece sînt în marea majoritate finanțate din buget nu numai în Republica Moldova, dar și în alte țări. Instituțiile educaționale sînt structuri necomerciale, dat fiind faptul că activitatea lor nu se realizează pentru obținerea beneficiului și repartizarea lui lucrătorilor.

Material și metodă. A fost utilizată informația publicată în diferite surse bibliografice și acumulate date din presa periodică. În baza acestui studiu au fost utilizate metodele statistice, de sinteză teoretică, de analiză, de comparare monografică ș.a.

Rezultate și discuții. În Republica Moldova baza sectorului nestatal din sfera învățământului a fost pusă în anii 1990-1992, în perioada apariției în țară a relațiilor de piață și a diferiților agenți economici de diferite forme organizațional-juridice, creați în corespundere cu legislația în vigoare, de aceea numărul preponderent de organizații educaționale, înființate în acel timp, conform statutului juridic, erau organizații comerciale cu diferite forme de proprietate. După 1992, în condițiile acțiunii legislației în domeniul învățământului, marea majoritate a organizațiilor create în domeniul dat erau înregistrate în forma de instituții educaționale.

Conform statutului, fondatorul

transmitea instituțiilor educaționale dreptul de proprietate și de gestionare operativă a fondurilor fixe și circulante. Dacă în calitate de fondatori erau organele statale, atunci pământul, clădirile, utilajul și toată averea instituțiilor educaționale devenea de stat. Instituțiile educaționale nu le pot înstrăina, pune în gaj, iar lucrătorii nu pot să preiundă la acestea ca proprietate. În același timp, instituțiilor educaționale li se rezervează dreptul de a presta activități ce ar aduce venit, iar sursele obținute sînt puse pe conturile extrabugetare și se gestionează conform legislației. În instituțiile educaționale apar și există două forme de proprietate: de stat, care se află în gestiune operativă, și proprietatea care apare ca rezultat al activității extrabugetare. Apariția celei de-a doua proprietăți determină dreptul angajaților, încadrați în activitatea extrabugetară, să o folosească și să o gestioneze după coordonarea cu ministerul de resort.

Proprietatea instituțiilor educaționale nu poate fi înstrăinată și nu poate fi privatizată, ca și proprietatea de stat, care se află în gestiune operativă.

În prezent, există o gamă variată de forme de proprietate în domeniul învățămîntului, ceea ce este o caracteristică importantă a instituțiilor educaționale.

Mulțimea de forme de proprietate ale instituțiilor educaționale, în primul rînd, asigură o concurență în activitate. Totodată, de statutul legal al organizațiilor educaționale depinde direct locul lor în sistemul relațiilor economice: a) particularitățile impozitării și posibilitatea folosirii facilităților fiscale; b) sistemul prezentării dărilor de seamă contabile, fiscale și organizarea evidenței contabile; c) limitări în timpul efectuării activității financiare; d) evidențierea unor genuri de

activitate în categoria de antreprenariat.

Mecanismele pieței repartizează esențial resursele între producătorii de servicii educaționale și, astfel, contribuie la sporirea eficacității utilizării mijloacelor investite de societate în învățămînt.

Particularitatea de bază a perioadei de tranziție la relațiile de piață în Republica Moldova, care stagnează puțin desfășurarea reformelor, este, în viziunea noastră, rolul nedeterminat al statului ca reglator al perioadei de tranziție. În lupta cu implicarea statului în economie, sub diferite lozinci deseori se pierde din vedere necesitatea exercitării de către el a funcțiilor sale de bază și a sarcinilor reformatoare de a crea condiții pentru funcționarea eficientă a pieței, cînd statul joacă rolul de garant în respectarea „regulilor de joc”. Pe durata întregii perioade a transformărilor de piață în Republica Moldova se constată o finanțare insuficientă de către stat a instituțiilor educaționale, ceea ce influențează considerabil asupra economiei instituțiilor.

Astfel, mecanismul planificat se constituie nu prin organizarea activității de piață, dar prin căutarea căilor de supraviețuire. Instituțiile educaționale, în condițiile de dezorganizare totală a activității de gospodărire, utilizează toate mijloacele accesibile, încercînd să se opună și organelor statale. Aceasta se manifestă și în mulțimea de probleme ce apar între instituțiile educaționale și inspectoratul fiscal.

În condițiile economiei planificate, învățămîntul era reglementat în mod artificial, fără a lua în considerare necesitățile omului. Planul de dezvoltare a instituțiilor educaționale nici pe departe nu satisfacea cerințele economiei dezvoltate. Sistemul vechi de învățămînt era, după multe criterii,

închis, izolat de tendințele mondiale în structura pregătirii profesionale, deoarece în condițiile economiei planificate lipsea posibilitatea de a determina precis necesitatea în specialiști. În 1980, în U.R.S.S., la 127 mil. de oameni antrenați în activitatea de muncă circa 40 mil. de locuri de muncă reveneau lucrului greu, puțin calificat [101, p. 13].

În prezent, în întreaga lume, au loc schimbări esențiale pe piața muncii. În urma stabilizării șomajului, a apărut o cerere stabilă pentru cadre calificate într-un șir întreg de domenii industriale, în businessul mic și mijlociu, în construcții, în transporturi, prestări de servicii, ceea ce creează o cerere sporită pentru pregătirea și perfecționarea specialiștilor și premise pentru schimbarea structurii pregătirii lor. Aceste schimbări implică stratificarea societății, care dă naștere unor niveluri noi de instruire, conform necesităților populației.

Tendința de reducere absolută a numărului populației, îmbătrânirea ei și creșterea sarcinii demografice asupra părții lucrătoare a populației necesită îmbunătățirea calității pregătirii profesionale a absolvenților instituțiilor profesionale educaționale, mai ales din agricultură. Acest fapt stimulează creșterea numărului instituțiilor educaționale, orientate la cerințele pieței și la schimbarea structurii instituțiilor educaționale, acest proces descentralizat fiind dictat de gestionarea în condițiile de piață. În condițiile economiei de piață, instituțiile profesionale de învățământ de diferit nivel trebuie să realizeze funcțiile lor de transformare, legate de pregătirea, perfecționarea și reciclarea cadrelor calificate, pentru ca activitatea lor să poarte un caracter de pronosticare și de anticipare. Obiectivul strategic principal constă în aducerea

structurii specialiștilor agrari în concordanță cu cerințele progresului tehnico-științific, deoarece instruirea insuficientă, pregătirea tehnică slabă, cultura profesională joasă are în prezent un impact negativ asupra sectorului agrar, ca și mijloacele tehnice învechite și tehnologiile depășite, organizarea necorespunzătoare a muncii. Pregătirea specialiștilor din sectorul agrar trebuie să fie orientată spre nivelul permanent crescând al dezvoltării tehnicii, tehnologiei, serviciilor, relațiilor de producție și sociale.

Analizând dinamica evoluției instituțiilor educaționale cu profil agrar din Republica Moldova în ultimele decenii, am constatat că, în situația dificilă de tranziție la economia de piață, funcționau cu succes acele instituții care au devenit polifuncționale, cu centre polistructurale, care și-au asigurat finanțarea sub diferite forme. Particularitatea sistemului pedagogic din colegiile profesionale de stat, adaptate la relațiile de piață, constă în multitudinea de obiecte și sarcini ale procesului educațional. În instruirea profesională din colegii atitudinii tehnocrate i se opune atitudinea umanistică, orientată spre dezvoltarea personalității elevului, a potențialului lui creativ. Despre necesitatea dezvoltării aptitudinilor de antreprenoriat și de activitate profesională individuală, ca o necesitate a pieței muncii, remarcă specialiștii străini. Analistii germani indică necesitatea educării acestor calități absolvenților școlilor tehnico-profesionale în scopul preîntâmpinării șomajului printre tineri [13].

Astfel, relațiile actuale de piață pun în fața instituțiilor educaționale cu profil agrar sarcini principal noi și determină direcțiile prioritare în activitate. Este clar exprimată necesitatea de a le forma absolvenților colegiilor agricole o gândire ecologică,

economică, juridică; o cultură informațională și a comunicării, de a-i familiariza cu activitatea creativă și de antreprenoriat; o responsabilitate înaltă pentru acumularea și actualizarea cunoștințelor.

Deși în țara noastră se întreprind deja măsuri pentru formarea unei culturi informaționale a absolvenților instituțiilor educaționale agrare, o atenție insuficientă este acordată problemei utilizării tehnologiilor informaționale contemporane.

„Ultimele realizări în domeniul tehnologiilor de comunicare deschid posibilități enorme pentru elaborarea noilor metode de depozitare a informației și de livrare a acesteia la timp utilizatorilor și pentru revederea atitudinii tradiționale față de procesul de predare-învățare. A venit timpul când tehnologiile performante pot să se încadreze organic în procesul de predare și învățare” [113, p. 40-41], sînt de părere savanții străini. Tehnologiile nu numai vor fi utilizate în calitate de instrument de producție, dar, pe măsură ce tehnologiile de comunicare vor modifica instituțiile educaționale, vor genera neapărat cerințe noi.

În viziunea unor savanți, este important de a le forma elevilor o atitudine de respect față de dreptul de autor, de a-i învăța să soluționeze probleme practice, de exemplu, utilizarea programelor licențiate de calculator, dreptul autorului de invenție în industrie [269, p. 35]. Toate aceste cunoștințe sînt necesare în condițiile actuale de globalizare a economiei. Schimbările calitative care au loc în comerțul mondial și pe piața mondială în condițiile concurenței acute au un impact puternic asupra formelor și metodelor utilizate de participanții în activitatea economică externă. Modificarea structurii comerțului mondial pe contul

majorării stabile a ponderii industriei prelucrătoare, implicarea mai activă a științei, trecerea la comerțul cu produse tehnice tot mai complicate, comercializarea tehnologiilor, a diferitelor servicii conduc la diversificarea formelor și metodelor de lucru pe piață, la schimbarea relațiilor dintre ele, în primul rînd, dintre firmele tradiționale și cele noi, în favoarea celor din urmă.

Aceasta este o motivație de a include Republica Moldova în colaborarea tehnico-științifică internațională în scopul integrării potențialului tehnico-științific în structura diviziunii internaționale a muncii, formării pieței tehnologiilor și integrării ei în piața internațională informațională și intelectuală a produselor și serviciilor. O condiție obligatorie în realizarea cu succes a politicii tehnico-științifice internaționale, în viziunea noastră, este reacția adecvată a instituțiilor educaționale cu profil agrar la planul asigurării pregătirii profesionale a cadrelor în corespundere cu cerințele economiei globale. În primul rînd, este necesar de a majora esențial numărul specialiștilor care ar poseda o limbă modernă. Principalii beneficiari ai sistemului profesional de învățămînt și ai pregătirii profesionale, care determină în mare măsură direcția activității instituțiilor de învățămînt, sînt „locurile de muncă din zona europeană, transformările economice globale și necesitatea în cadre profesionale, sistemul de formare a deprinderilor și abilităților pentru o carieră profesională” [1, p. 227]. Prin urmare, instituțiile educaționale agrare trebuie să se includă tot mai activ în procesul colaborării internaționale.

Procesul integrativ, care a derulat deja în comunitatea mondială, a determinat în mare măsură schimbările în structura pregătirii în instituțiile educaționale: s-a intensificat componenta umanitară a

învățământului, a crescut diferențierea nivelului de învățământ, s-a majorat volumul de studiere a limbilor moderne.

Concomitent cu impactul condițiilor economiei de piață asupra instituțiilor educaționale, are loc și influența instituțiilor educaționale asupra progresului tehnico-științific, asupra dezvoltării social-economice a țării, nu numai tangențial, prin pregătirea cadrelor calificate, dar și direct, de exemplu, prin crearea tehnologiilor noi în instituțiile de învățământ superior. Concurența și nivelul contemporan al dezvoltării forțelor de producție determină ritmurile înalte ale progresului tehnico-științific și implementarea noilor realizări. Cunoștințele științifice se reînnoiesc vertiginos, deoarece tehnologiile contemporane de comunicare facilitează schimbul de informație dintre savanți. Concurența pe piața cercetărilor științifice se amplifică permanent, de aceea în viitor va fi necesar de a trece la o treaptă concretă a învățământului agrar sau de a concentra toate eforturile pentru a găsi și a ocupa nișa respectivă. În condițiile de tranziție, absolventul instituției de învățământ profesional va putea căuta de sine stătător cea mai favorabilă variantă de folosire a cunoștințelor obținute. O atare practică e răspândită în Germania, unde studenții nu numai că au posibilitatea, dar și sînt obligați să obțină o specialitate de alternativă.

În viziunea noastră, piața liberă are și unele neajunsuri. Consumatorul, satisfacînd necesitățile sale curente, conștientizează întotdeauna chiar și interesele sale strategice, fără a mai vorbi de interesele societății și ale statului: el nu se va călăuzi de ele realizînd „alegerea liberă” pe piața produselor și serviciilor, care, în condiții anumite, poate conduce la o disproporție în dezvoltarea economică. Economia de piață, mecanismul său de gestionare sînt orientate nu spre necesități, dar spre

capacitatea de a plăti, mai precis – la mărimea veniturilor. Și dacă nu există cerere, atunci piața nu va reacționa la necesități, pur și simplu, nu le va observa [75, p. 8]. „Piața, în mare parte, este orientată nu spre producerea mărfurilor socialmente necesare, dar spre satisfacerea necesităților celor care dispun de bani... Statul trebuie să direcționeze resursele economice pentru a satisface necesitățile colective ale oamenilor, pentru a realiza produse și servicii sociale” [286, p. 424].

Cu toate acestea, „în timpul planificării pregătirii cadrelor pentru sectorul agrar și la calcularea numărului necesar de specialiști pentru necesitățile țării, nu este cazul de a ne orienta la ziua de azi, ci trebuie de pronosticat ce specialiști vor fi necesari mîine, iar cadrele pedagogice pentru instituțiile de învățământ superior pentru aceasta trebuie pregătite din timp” [81, p. 44], ceea ce, de asemenea, se află în afara limitelor posibilității pieței. „Tendința mondială contemporană de a reduce rolul statului în economie nu poate fi transferată automat asupra învățământului și prin intermediul ei nu poate fi îndreptățită presiunea, directă și indirectă, care se exercită, pe de o parte, în scopul reducerii cheltuielilor statale pentru învățământul superior, pe de altă parte, pentru a transfera o mare parte a poverii financiare pe umerii familiei, deoarece acestea vor conduce la aprofundarea inegalității în accesul la învățământul de acest nivel” [252, p. 5].

În continuare, vom examina dezavantajele și limitările de influență ale mecanismului de piață asupra activității instituțiilor educaționale cu profil agrar.

1. *Caracterul monopolist al activității instituțiilor educaționale.* Instituțiile de învățământ activează în condițiile concurenței de monopol numai pe teritoriul orașelor. Odată cu micșorarea

localității, se monopolizează nivelul de învățământ la un nivel mai mic. La Chișinău, toate nivelurile de învățământ se deservesc, practic, de instituțiile educaționale care funcționează în condiții de înaltă concurență, luând în considerare, organizarea relativ simplă a instituțiilor nestatale de învățământ. La Soroca există diferențierea sectoarelor de învățământ după gradul de concurență: pedagogice, agrare, tehnice, de arte, juridice.

2. *Asimetria informațională.* În domeniul învățământului, în cazul asimetriei informaționale, un contragent (sau concomitent cîțiva) se află în condiții în care nu poate aprecia situația adecvat și, ca rezultat, comportamentul său economic devine irațional, informația necesară pentru încheierea unei afaceri se află preponderent în posesia unuia dintre membrii lui. Concurența perfectă presupune o informare completă a tuturor membrilor afacerilor despre piața produselor și serviciilor, despre condițiile de producție și de consum. În absența informației complete, sistemul de concurență are menirea de a asigura operativitatea acesteia și accesul egal pentru subiecții pieței. Dar și pe piața nemonopolizată apar probleme legate de asigurarea informațională, mai ales în situația în care, la încheierea unei afaceri, informația se află preponderent în gestiunea unuia dintre părți. Cumpărătorul este împus să ia decizia de cumpărare a serviciilor educaționale pînă se vor manifesta calitățile lor concrete și folositoare și, de regulă, nu are posibilitatea de a determina abilitățile și responsabilitățile în asumarea unor obligațiuni ale producătorului (sau producătorilor).

Aceasta nu este esențial, dacă serviciile sînt în conformitate cu standardele stricte,

iar calitățile de utilizare sînt evidente și pot fi apreciate obiectiv. Însă, după cum remarcă cercetătorii, „cînd este vorba de sfera social-culturală, utilizatorul este pus în situația de a cumpăra dispunînd doar de informația prestatorului, fără a ști cît de calitativ va fi efectuat serviciul concret. Ca rezultat, nu este exclus că serviciile educaționale, prestate utilizatorului, vor fi de o calitate proastă și într-un volum insuficient.

3. *Instituțiile educaționale de stat* (cu excepția celor care activează în bază comercială) *repartizează bunurile sociale.* P. Samuelson, pîrîntele concepției „bunurilor sociale”, vorbește despre aceste produse specifice, care sînt neeficace, atît în producție, cît și în repartizare, prin mecanismul pieței libere [235, p. 156]. Bunurile sociale sînt bunurile care, fiind acordate unei persoane aparte, sînt acordate concomitent și altor persoane.

O altă calitate, ce permite de a include careva bunuri în rangul celor sociale, este neexcluderea lor din folosință. Caracterul unui astfel de serviciu șterge hotarele dintre folosul concret de la consumare și efectele secundare, de aceea este dificil sau, practic, imposibil de a preîntîmpina consumul de bunuri de către individul care nu satisface cerințele înaintate de prestator. Sancțiunile împotriva neplătitorilor pot să devină o pierdere pentru consumatorii conștienți. Cererea comună asupra bunurilor sociale denotă că mecanismul pieței nu este capabil de a le trezi consumatorilor dorința de a determina prioritățile lor în relațiile cu atare bunuri, deoarece fiecare obține folos de la consumarea lor, indiferent dacă plătește pentru aceasta sau nu. În viziunea lui M. Flauga, „nici un criteriu al pieței nu ne poate ajuta la determinarea numărului „corect” al bunurilor sociale... Numai soluționarea

politică (prin votare) poate determina numărul de bunuri sociale care necesită a fi produse" [107, p. 550].

Deoarece bunurile sociale au o importanță mare pentru societatea contemporană, dispunând de un efect pozitiv considerabil, iar sistemul de piață nu este acomodat pentru producerea lor în cantități necesare, pentru reglarea creării și prezentării acestor bunuri și există mecanismul statal de funcționare a pieței ca o balanță a pieței private. Conform teoriei „alegerii sociale” a economiștilor J. Buchenen și G. Tulloch, pe piața de stat, ca și în cea privată, interacționează cererea și oferta, într-o formă specifică. Particularitățile distincte ale acestei interacțiuni constau în faptul că ea are loc în cadrul unui sistem politic [107].

Practica internațională confirmă că pentru domeniul învățămîntului, cu posibilitățile sale limitate în ceea ce privește comercializarea și activitatea de obținere a profitului, este caracteristică piața neomogenă a serviciilor educaționale, care include două sectoare ce interacționează: de stat și privat (nestatal). A prevalat întotdeauna și rămîn și în prezent prioritar serviciile educaționale de stat, care în marea lor măsură sînt prestate populației.

Deoarece serviciile educaționale, în cea mai mare parte, sînt prestate consumatorilor (elevilor) fără o compensare bănească, adică „gratis” sau la prețuri avantajoase, apare iluzia lipsei pieței serviciilor. Această iluzie se amplifică aparent, întrucît statul apare concomitent și ca „producător”, și drept „cumpărător”, finanțînd instituțiile educaționale. Însă mijloacele bugetare se formează din contul impozitelor populației, care și servesc ca mijloace de platire pentru aceste servicii. De aceea atare servicii educaționale, în comparație cu cele care

parvin direct celui care se instruieste contra plată, sînt numite „mărfuri neevidente” [186, p. 112].

4. *Efectele externe* (externaliile). La ineficacitatea pieței în educație contribuie și faptul că bunurile sociale posedă efect extern. Deoarece sau efectul util al bunului, sau cheltuielile de producere a acestuia nu intră completamente în posesia directă a membrilor implicați în relațiile de piață, ei nu primesc o apreciere adecvată, ceea ce poate conduce la o repartizare neoptimală a resurselor societății. Acolo unde au loc efecte externe negative, apare tendința spre o supraproducție în cazul în care resursele se gestionează ineficient. Efectele externe pozitive au impact asupra unei producții sub limita posibilităților, deoarece pentru cei care produc rezultatele devin necorespunzătoare cheltuielilor.

Instituțiile educaționale, posedînd efect extern, creează problema, esența căreia constă în faptul că „neplătind serviciile educaționale, unii membri ai societății au posibilitatea de a se folosi de rezultate pozitive, care sînt ca efect extern al acestui bun social” [147, p. 60].

5. *Importanța socială a instituțiilor educaționale*. Economia de piață contemporană, asigurînd dezvoltarea potențialului de producție al societății, nu este capabilă principial să soluționeze problema asigurării unui minim de trai al acelor pături ale populației care nu sînt subiecți activi ai pieței libere în calitate de proprietari ai factorilor de producție. Soluționarea problemelor sociale nu este de competența sistemului pieței libere, ce îl ignorează pe omul care nu este capabil, în virtutea unor cauze, să aibă rolul unui agent cu drepturi depline pe piața muncii, a pămîntului și capitalului.

Caracterul necomercial al instituțiilor

educaționale permite de a asigura persoanelor dotate accesul la învățământ, indiferent de apartenența la grupul social. Introducerea taxei pentru studii poate avea drept consecință scăderea nivelului de pregătire a viitorilor specialiști. Părinții singuri vor decide „să cumpere” sau nu un nivel de instruire. Însă când pentru învățământ se plătește prin intermediul impozitelor și el este gratis sau foarte ieftin, atunci populația mai puțin asigurată poate să obțină studii decente. Aceasta creează premise egale în accesul la studii, permite repartizarea mai uniformă a serviciilor educaționale, cum numai piața liberă o poate face. Dispunând de resurse economice suficiente, statul are posibilitatea să elaboreze și să implementeze programe ample de dezvoltare a învățământului și, astfel, realizează interesele strategice ale națiunii în această sferă socioculturală. Formarea relațiilor economice în învățământ pe principiile pieței libere dă naștere inegalității dintre oameni, stimulează fragmentarea societății și apariția în cadrul ei a unor grupuri relativ închise, și drept consecință, stimulează tendința spre scăderea nivelului de învățământ în țara.

Toate acestea au fost posibile încă la începutul secolului trecut, dar în prezent, chiar în unele țări nu prea dezvoltate, crește înțelegerea fenomenului că nivelul mediu al instruirii populației în volumul școlii este destul de jos pentru cerințele economiei contemporane și pentru dezvoltarea social-economică a societății civilizate. Cu toate acestea, în țările cu economia de piață dezvoltată rolul crescând al instituțiilor educaționale este aprobat de legislație. Cercetătorii menționează că în multe țări ale lumii „sînt adoptate legi prin care tîneretul în vîrstă de 17-18 ani trebuie să se afle în instituțiile educaționale cu frecvența la zi, și nu în altă parte. Acest

lucru se face în mod democratic. De exemplu, în SUA a fost adoptată legea prin care este interzisă eliberarea permisului de conducere a automobilului persoanelor care nu posedă studii medii” [209, p. 11].

Implementarea relațiilor de piață generează o reacție neadecvată din partea savanților și a societății pedagogice. În societatea informațională contemporană informația trebuie să fie accesibilă tuturor. Cu atît mai mult, cu cît ea ține de domeniile învățămîntului, culturii și științei. Limitarea la accesul pentru această informație este încălcarea drepturilor generale ale omului. Principiul obținerii studiilor gratis se folosește în toată lumea. Taxa pentru studii constituie doar 5-10% din costul total al instruirii unui specialist contemporan. Societatea trebuie să ofere posibilitatea de a obține studii superioare tuturor celor care merită. Cînd are loc schimbul de obiecte, taxa este oportună, dar cînd este vorba de informație, este evident că accesul la ea trebuie oferit tuturor și în bază egală” [165, p. 3]. O atare opinie este împărtășită și de savanții străini. Unii cercetători menționează că „politica universitară nu poate fi construită doar în baza criteriilor eficacității economice. Ea trebuie să asigure acces egal la studii superioare tuturor solicitanților, indiferent de situația financiară a familiei celui care dorește să învețe. În învățămînt eficacitatea economică și echitatea socială trebuie să se completeze reciproc” [142, p. 4].

În viziunea noastră, este incorect de a limita rolul instituțiilor educaționale doar la sfera serviciilor, iar încercările de a trece instituțiile educaționale din Republica Moldova la autogestiune sînt periculoase și contrazic experiența și tendințele mondiale. Față de instituțiile educaționale nu trebuie de avut o atitudine ca față de

agenții economici care produc mărfuri pentru comercializare și acordă servicii cu plată. Savanții străini numesc o atare atitudine un haos care a fost dictat de implementarea în învățământ a unor reguli dure ale filozofiei pieței libere, bazate pe libera alegere și concurență.

Deși amestecul statului în activitatea instituțiilor educaționale are o importanță pozitivă considerabilă, aici există și unele „lacune ascunse”. Birocrația de stat s-a străduit să supună toate sferele activității educaționale unui control dur, reducând posibilitatea de manifestare a independenței și inițiativei, ceea ce conduce la scăderea calității procesului educațional și la indiferența managerilor acestor instituții față de problemele asigurării economice ale eficacității utilizării resurselor. Astfel, s-a redus piața reală a serviciilor educaționale și, drept consecință, s-a inhibat ritmul de dezvoltare a potențialului intelectual al țării, ceea ce se constată în ultimele decenii.

Pentru evoluția societății contemporane statul trebuie să îndeplinească un astfel de volum de funcții care ar asigura o stabilitate macroeconomică, ar ajuta concomitent la concurența de piață și ar garanta respectarea principiilor echității sociale și orientarea socială a economiei.

Pentru sporirea eficacității social-economice a producției este necesară asigurarea accesibilității totale la serviciile educaționale, dezvoltarea și perfecționarea instituțiilor la nivelul standardelor mondiale. O atare sarcină poate fi realizată doar de stat, și nu de unii subiecți ai pieței.

Aceasta, desigur, nu înseamnă o monopolizare de stat a sistemului educațional. Este vorba de o prioritate necomercială a naturii instituțiilor educaționale și de amplificarea reglării statale a problemei. În același timp, este

inadmisibil de a nu utiliza metodele de gestionare de piață. Ignorarea principiului de piață de determinare a costului și prețului resurselor umane din instituțiile educaționale a avut drept consecință nu numai înrăutățirea calității componentei cadrului profesoral în acest sistem, dar și micșorarea eficacității producției în ansamblu și a nivelului progresului tehnico-științific și social. Considerăm că principiile de concurență în funcționarea învățământului nu trebuie să fie ignorate, sub pretextul naturii necomerciale a instituțiilor educaționale, deoarece acest domeniu, care este unul din componentele principale ale sursei progresului în evoluția societății, încetează de a exercita complet funcțiile sale.

Concluzii. În concluzie, în condițiile transformărilor de piață, este necesară o orientare perseverentă a instituțiilor educaționale la cererile atât din partea statului, cât și din partea personalității, a diferitelor grupări profesionale și sociale, a economiei de piață.

Prin urmare, managementul instituțiilor educaționale necesită o reglare statală obligatorie și, în același timp, în domeniul învățământului în instituțiile actuale trebuie să fie prezente relațiile de piață, care ajută la soluționarea unui număr considerabil de probleme (reacționare promptă și adecvată la condițiile schimbătoare, organizarea la timp a instruirii la specialitățile noi, solicitate de piață etc.). Actualmente, în țările cu o economie de piață dezvoltată se observă tendința integrării elementelor statale și de piață în funcționarea activității instituțiilor educaționale.

Astfel, relațiile de piață în activitatea instituțiilor educaționale au limite determinate de posibilitățile lor, totodată, și influența statală în procesele social-economice, care derulează în sistemul învățământului, de

asemenea, are hotărârile sale obiective necesare. Sistemul eficient al activității economice a instituțiilor educaționale trebuie să asigure un echilibru dintre elementele reglării statale și mecanismele de piață. Este necesară o integrare conștientă a elementelor statale și de piață în activitatea instituțiilor educaționale. În fiecare etapă de dezvoltare a economiei de piață, corelația dintre ele este diferită și nu este statică, dar în dezvoltare dinamică, fiind luate în considerare tendințele evoluției societății.

BIBLIOGRAFIE

1. Nesterenco C. Managementul instituțiilor învățământului agrar: Problemele manageriale ale gestiunii instituțiilor cu profil agrar în perioada europeanizării economice, Chișinău: Centrul Editorial al Universității Agrare de Stat din Moldova 2009, 244 p. 20,9 c.a. ISBN 978-9975-64-175-3.
2. Dostal W. Foederung der unternehmerischen Selbstständigkeit//Die berufsbildende Schule. 1998, Jg. 50, a 7/8, 222-228 s.
3. Resursele umane în agricultura Republicii Moldova / col. de aut.: Alexandru Muravski; Anatol Bucată; Ion Cerniglo; Elena Chirilco, East-West Management Inst. Programul de Asistență pentru fermierii privați. Chișinău: PFAP, 2005, 80 p.
4. Агудова Л. Н., Ларичева З. М. Государственное регулирование международной экономики, теория и практика. Н. Новгород, 2000, 181 с.
5. Белами К. Образование для всех сделать право реальностью// Народное образование. 1999, № 1-. - С. 14-22.
6. Бим-Бад Б. М., Покровский А. В. Образование в контексте социализации// Педагогика. 1996, № 1. - С. 3-8.
7. Дюкрей И., Сиз-Клемент Ф. и др. Пять способов улучшить финансирование университетов // Anna Mater. 2000, № 3. - С. 3-11.
8. Ерошин В. И. Финансово-экономические отношения в образовании// Педагогика: 1999, № 3. - С. 54-61.
9. Капица С. И. Интернет изменит контуры права на интеллектуальную собственность //Интернет-Эксперт. 2000, № 3. - С. 3.
10. Маккончелл К. Р., Брю С. Л. Экономика: принципы, проблемы, политика. Т.М.: Республика, 1995, 399 с.
11. Новиков А. М. Возможно ли опережающее образование?// Педагогика. 1998, № 8. - С. 10-12.
12. Самуэльсон П. Экономика. Москва, 1992, 564 с.
13. Хроменков Н. А. Образование. Человеческий фактор. Общественный прогресс. Москва, 1989.
14. Экономическая теория//Под ред. Добрынина А. И., Тарасевича Л. С. СПб, 1990, 544 с.

Prezentat: 2 martie 2010.

Recenzent: Alexandru STRATAN, doctor habilitat în economie, conferențier universitar.

E-mail: CNesterenco@yandex.ru